

HOE MAAK JE EEN HONDERD JAAR OUD
BD-BEDRIJF KLAAR VOOR DE TOEKOMST?

21E EEUWSE ONTWIKKELINGEN OP LOVERENDALE-TER LINDE

Breng de ambitieuze boer van een honderd jaar oude bd-boerderij en zo'n honderd masterstudenten met interesse in bio-landbouw bij elkaar en je krijgt een hoop bijzondere perspectieven en ideeën. Het ene nog wilder dan het andere, maar met zijn vrije geest en lak aan wat er van hem wordt gedacht, neemt boer Tim elk idee in overweging.

TEKST ROOS DE ADELHART TOOROP, STELLA JUVENTIA, DIRK VAN APELDOORN
& WALTER ROSSING | FOTO'S ROOS DE ADELHART TOOROP

Voor de cursus Analyse en Ontwerp van Biologische Bedrijfssystemen zoekt Walter Rossing, vakcoördinator en universitair hoofddocent bij de Farming Systems Ecology groep, naar bijzondere gemengde bedrijven die in ontwikkeling zijn. Vier jaar geleden streek hij met een groep studenten neer bij Tim Moerman en Jaco Burgers op Ter Linde in het Zeeuwse Oostkapelle. Het oudste bd-bedrijf van Nederland is vol in transitie en een zomers bedrijfsbezoek is een jaarlijks terugkerend onderdeel van de cursus geworden. Inmiddels zijn de banden van de leerstoelgroep met het bedrijf verder versterkt door gezamenlijk onderzoek.

Voor je wat zinnigs over een bedrijf kan zeggen, moet je de bestaande situatie begrijpen en uit kunnen leggen, prediken de docenten. Hoe doe je dat vanaf een scherm ten tijde van corona? Het docententeam ging naar Zeeland en maakte filmpjes van de bodem, het landschap, de dieren en de gewassen op het bedrijf. Daarnaast kregen de studenten het model FarmDESIGN waarin ze allerlei details konden inzien over de teelten, de bedrijfseconomie en de arbeidsbalans en tenslotte kwam boer Tim dagelijks een half uurtje de klas in via een videobelverbinding. Ondanks dat de studenten het bedrijf niet écht bezocht hebben, weten ze nu wel iets over de nooit homogene zavelgrond, die veel vocht vasthoudt, maar ook dikke stenige brokken kan achterlaten na de aardappelteelt. Over de Zeeuwse haag met wilg, linde en vlier, die voor schaduw zou moeten zorgen maar een paar decennia geleden verkeerdt geplaatst is. Over het onkruidprobleem en over

het belang van groenbemesters en weten ze dat de koeien tijdelijk niet gemolken worden en in het nabij gelegen natuurgebied grazen.

Naast deze feitelijke kennis leren de studenten Tim en zijn dromen kennen. Tims ambitie voor de komende jaren is het gehele bedrijf (zo'n 100 hectare) op te delen in stroken van drie meter. Collega's uit de omgeving noemen het gekscherend het Timperium. "Natuur en landbouw moeten elkaar de hand geven, en voor mij zijn de stroken de eerste manier om dat te verwezenlijken. We willen gewasrotaties met akkerbouwgewassen, maar ook rotaties met aardbeien en met meerjarige gewassen. In alle rotaties moet het vee een nuttige rol vervullen. Astrale energie hoort erbij, de dieren moeten verweven zijn met het bedrijf. We willen hun karakter werkelijk benutten, ze moeten werken." Naast de koeien en de bijen die er al zijn ziet Tim drie zeugen met hun biggen en 440 kippen voor zich, en allemaal moeten ze een plekje in de stroken krijgen. De varkens kunnen de aardappels opvreten en ploegen ondertussen de bodem, de kippen pikken overal een graantje mee, dat spreekt nog wel tot de verbeelding. Maar koeien in stroken? Studente José Peters ziet het nog niet helemaal voor zich: "In ons

Zo streek Walter Rossing vier jaar geleden met een groep studenten neer op Ter Linde

Natuur en landbouw moeten elkaar de hand geven, voor mij zijn stroken de eerste manier om dat te verwezenlijken

EXCELLENT EDUCATION AWARD voor Analysis and Design of Organic Farming Systems

Op de eerste dag van het vak nam Walter Rossing de prijs voor de beste advanced course van de Wageningen University & Research in ontvangst. De combinatie van leren met hoofd, hart en handen én het samenbrengen van analyse en ontwerpen werd door de jury gewaardeerd.

STELLA JUVENTIA

PhD-kandidaat Strokenteelt met als case study Ter Linde

Tim en ik hebben dezelfde dromen en ik hoop dat Ter Linde zich ontwikkelt in de richting van natuurinclusieve landbouw, met strokenteelt als eerste stap. Vragen als wat een goedwerkend strokenteeltsysteem is en hoe dat te ontwerpen, staan centraal in mijn onderzoek. Voor Ter Linde maken we gebruik van de kennis en ervaring uit ons experimentele netwerk (zie Ekoland 6-2020, red) en bundelen we die met de ideeën van de studenten en die van Tim. Uiteindelijk hopen we zo tot een innovatief bedrijfsysteem te komen.

Boer Tim kwam dagelijks een half uurtje de klas in via een videobelverbinding

herontwerp van de boerderij hebben we een beetje vals gespeeld door drie of vier stroken grasklaver (van elk drie meter, red.) naar elkaar te leggen, anders kost het teveel arbeid.” Op de vraag wat nou écht zijn droom is zijn antwoord Tim resoluut: een gezond bedrijf achterlaten waar de volgende generatie kan boeren op zijn eigen manier. Voor die tijd hoopt hij synergiën te vinden die het mogelijk maken natuur, landbouw en waterbeheer gelijktijdig te ontwikkelen.

Als eindopdracht werd de studenten gevraagd een herontwerp van het bedrijf te maken op basis van Tims ideeën en door henzelf opgestelde richtlijnen voor duurzaamheid. In kleine groepjes haakten de studenten gretig in op alles wat er ter sprake was gekomen. Zo verhoogde een van de groepen de circulariteit op het bedrijf zonder daarbij in te leveren op organische

stof en inkomen. Koeien, kippen, varkens én campinggasten krijgen een plekje in de kringloop door alle uitwerpselen te gebruiken. De gewasrotatie bestaat uit rogge, erwt, aardappel, spelt, grasklaver, droge bonen, bloemkool, pompoen en sperziebonen, plus de nodige groenbemesters tussen de teelten. De granen zouden idealiter gebruikt kunnen worden in een bakkerij op het bedrijf.

Voor een volwaardig dieet van de boerderij deelt een groep het areaal op in 20 ha voedergewassen (grasklaver, voederbieten en mais), 27 ha groentegewassen (pastinaken, pompoenen, bloemkolen, witlofwortel, rode bieten, spruiten, penen, boerenkool en sla), 25 ha ‘koolhydraten’ (tarwe en aardappelen), 20 ha leguminososen (bonen en erwten) en 6 ha oliehoudende zaden (zonnebloem en koolzaad). Het verdienmodel zit vooral in de mogelijkheid tot spin-offs, zoals het opzetten van een productielijn voor ijs, brood en vegetarische burgers. Groepen die zich bezighielden met de functie van de dieren zagen een rol voor koeien, schapen (melk, mest, vlees), varkens (‘ploegen’, mest en vlees), kippen, kalkoenen, ganzen (onkruid- en plagenbestrijding, mest en vlees) en bijen (bestuiving). De koeien grazen in stroken grasklaver tussen de akkerbouw gewassen maar de meeste dieren worden voor en na de teelt ingezet. ■

Roos, Stella, Dirk en Walter werken bij de Farming Systems Ecology Group van Wageningen University & Research (www.wur.nl/ise).

Naast hen waren dit jaar ook Jeroen Groot, Carl Timler, Jonas Steinfeld, Donatella Gasparro en Elsa Dingkuhn betrokken bij het vak.

Zo zag het ‘jaarlijkse bedrijfsbezoek’ er anno 2020 uit; in corona tijd!

